

P R A E F A T I O

in

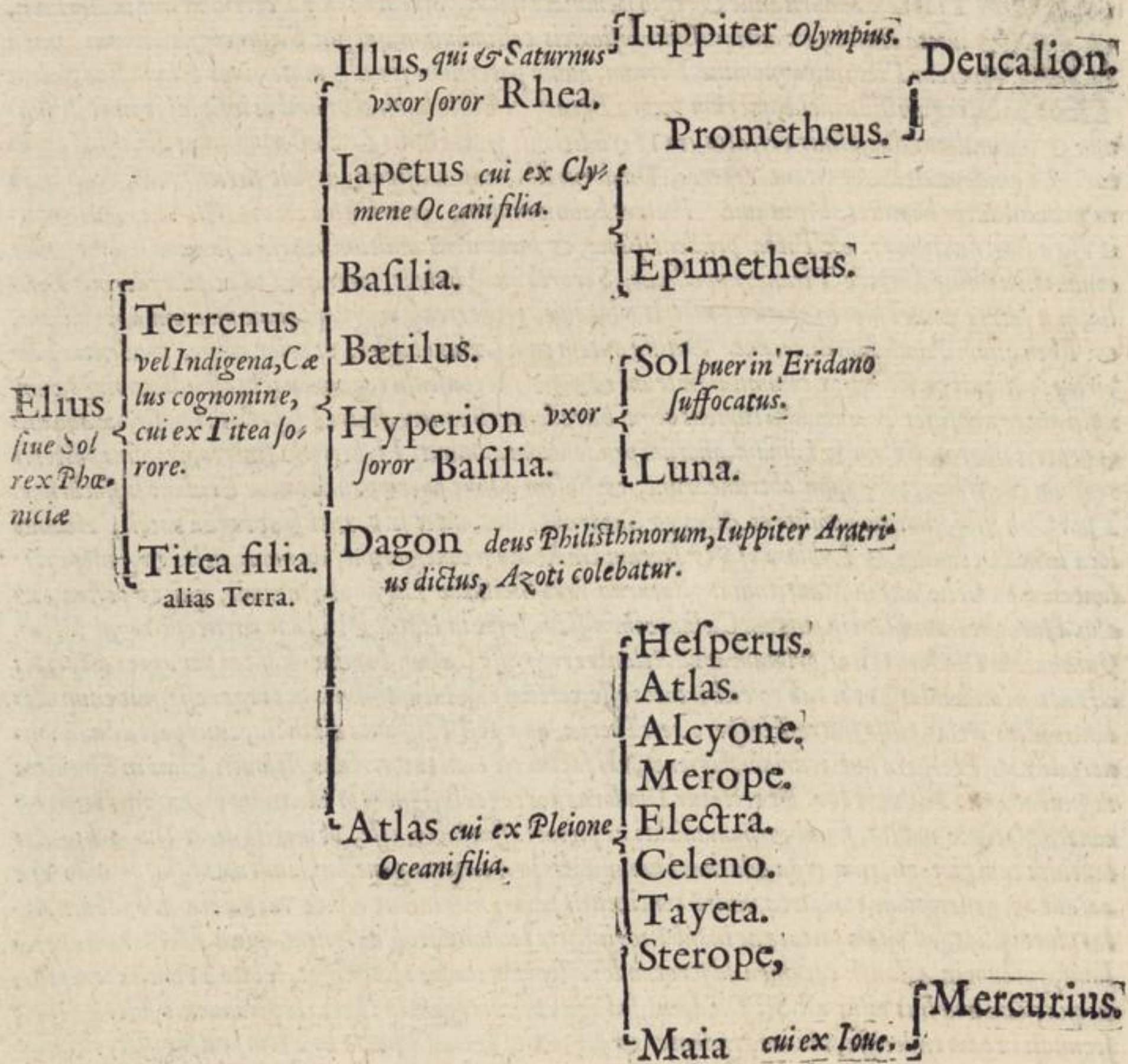
Atlantem.

Atlas rex Mauritaniae & regio stemmate natus, patrem habuit Terrentum siue indigenam, iuxta Eusebij ex antiquissimis historicis testimonium, qui fuit Caelus cognominatus, & matrem Titeam, cognomine Terram, auum paternum simulq; maternum Elium siue Solem regem Phœnicia, qui cum vxore Beruth in Biblio habitabat ambos insigniter in Astronomia & naturalibus disciplinis versatos, ita vt eruditionis gratia Solis & Cæli nominibus digni haberentur. Et quidem Atlas, vt citant veteres, Diodorus lib. 4. cap. 5. astrologus fuit peritissimus, deq; sphaera primus inter homines disputauit. Fratres habuit multos, quos Cælus ex diuersis vxoribus genuit vsq; ad 45. quorum 17. ex Titea prudentissima, & hominibus multum benefica femina habuit, quos communi nomine à matre Titanes appellauit; Sorores quoq; habuit, inter quas præcipuæ fuerunt Basilia, quæ fratres omnes suos in gratiam matris educauit, proptereaq; magnam aiunt matrem appellatam, & Rhea quam Pandoram dixerunt. Basilia autem cum Cælus obijisset, vt prior annis, prudentiaq; & virtute reliquis præstantior, communi fratrum & populorū consensu regnum nacta est adhuc virgo, cum nulli antea nupsisset. Postmodum cupiens regni hæredem relinquere, fratri Hyperioni nupsit, ex quo duos peperit liberos, Solem & Lunam, quorum prudentiam admirati Hyperionis fratres, ne ipsius posteris regnum confirmaretur, ipsum obruncarunt, & Solem adhuc puerum in flumine Eridano suffocarunt. Tum Cæli filij, quorum nobiliores Atlas & Saturnus erant, inter se partiti sunt regna patris, Atlantida loca iuxta Oceanum, & Lybiam vsq; & fretum Gaditanum contigerunt, vbi mons Atlas & gentes Atlantes ab eo dictæ sunt in Mauritania. Saturno vero Sicilia ac Libya obuenerunt, qui & postea expositus à suis ob tyrannidem in patrem Cælum commissam, fugit in Italiã, ibi à Iano particeps regni factus. Quia autem Diodorus citat, primum apud Atlantes regnasse Cælum, hominesq; antea per agros dispersos ad cætum condendasq; vrbes ab eo exhortatos esse, certum est, antiquissimos hos reges esse, fuit enim Atlantis filius Atlas, pulso fratre Hespero, rex Iberia, quæ post Hispania est dicta, anno post diluuiũ vniuersale 738., Hespero in Etruriam fugiente, vbi factus est Iani tutor. Anus Atlantis Elius in Phœnicia regnabat anno à diluuiũ 662. Et testatur Diodorus hos reges insignem prudentiam ex natura rerum & contemplatione nactos, simul & humanitati ac pietati assuefactos esse, vt merito dicat Diodorus, Atlantes tum pietatis, tum erga aduenas humanitatis præ cæteris gentibus laudem tulisse, quando vix 22. aut 23. generatione completa, multæ continentis partes hominibus adhuc vacuæ erant. Habuit Atlas plures filios, sed vnum pietate ac in subditos iustitia humanitateq; insignem, quem Hesperum appellauit, qui cum in Atlantis cacumen ad scrutandos astrorum cursus ascendisset, subito à ventis correptus, nequaquam amplius visus est. Sic Diodorus; sed ego vt dixi regem in Iberia fuisse inuenio, adeoq; ventis secundis in eam traiecisse, vbi ita prudenter & piè vixit, vt cum à fratre in Etruriam fugisset, ob insignem sapientiam & prudentiam, in Iani tutorem & regni administratorem sit constitutus, quæ munia frater eius Atlas post Hespero mortem suscepit. Hunc Atlantem tam insignem eruditione, humanitate ac sapientia virum mihi imitandum proposui, quo ad ingenium & vires suppetunt, Cosmographiam veltuti ex alta animi specula contemplaturus, si forte aliquid veritatis in rebus nondum percognitis rimari possim, quod ad sapientia studia conferas. Et vt Cosmus omnium rerum numerum, species, ordinem, harmoniam, proportionem, virtutes & effectus continet, ita à creatione incipiens, partes eius omnes, quatenus methodica ratio postulat, iuxta creationis ordinem enumerabo, & physicè contemplabor, quòd cause rerum innotescant, ex quibus scientia constat, ex scientia, sapientia, quæ ad bonos omnia fines dirigit, ex sapientia prouidentia quæ finibus facilem viam præstruit: hic erit mihi scopus omnium, dein de suo ordine tractabo cælestia, mox astrumantica, quæ ad diuinationes ex astris pertinent, quarto elementaria, deniq; geographica, sic totum mundum tanquam in speculo proponam, vt ad inueniendas rerum causas, sapientiam & prudentiam assequendam, sint aliqualia rudimenta, & lectorem ad altiores speculationes ducere possint.

STEMMA ATLANTIS

Ex Eusebii preparatione Evangelica lib. 1. cap. 7. quod ille annotavit ex Sachoniatone Phœnice historico, à Philone Biblio ad verbum verso. Et partim ex Diodoro Siculo.

3

D E
M V N D I C R E A T I O N E

A c
F A B R I C A

Liber.

Prolegomenon Fabricæ mundi

Caput primum.

Intentio totius Cosmographiæ.

AX I O M A est omni menti opificium huius mundanæ machinæ aliquomodo inspicienti, Deum ipsius autorem immensæ potentia, sapientia & bonitatis esse, ac de potentia quidem dubitare est impossibile, ei qui ex nihilo conditum, non æternam eius materiam crediderit. De sapientia vero & bonitate si cui nondum plene apparet, necdum considerato ornatu & laudatissima, exquisitissima, sapientissimaque dispositione fabrica, is nobiscum eam perscrutetur, donec ipsamet operis vndequaque (quatenus ex ipso Dei verbo, & manifesta rerum experientia licet) perspecti contemplatio persuadeat. Id enim molimur, dum Cosmographiam tradimus, vt ex mirabili omnium rerum in vnum Dei finem concordia, & ex inperferabili in compositione prouidentia, infinita Dei sapientia, & inexhausta eius bonitas conspiciantur, quo ad venerandam eius maiestatem, colendam amplexandamq; eius diuitem bonitatem, perpetuo feramur. Affulgeat lux eius intellectu nostro, & mentem ad veram hanc sapientiam dirigat. Itaque immensa illa Dei bonitas suam intra se gloriam, præ nimia exuberantis fecunditatis parturitione, continere non poteris, hominem voluit creare, cui suam gloriam communicaret, quem cum sua sapientia corpore amicum, qualem videmus & prima eius creatio exhibet, conciperet, mundum hunc quem contemplandum suscepimus, & partes eius ad hominis sic constituti, vsu necessarias, in eum quem videbimus ordinem, naturam & proportionem, iuxta ideam eius ab æterno conceptam, per omnipotentiam suam condidit atque digessit. Primus igitur finis operum Dei, primaque intentio est, communicare gloriam suam, proxima hominis creatio, tertia reliqui mundi dispositio, postremus hic intentionis scopus initiū fuit operis, à cuius primo exordio mundi descriptionem auspiciari oportet eum, qui vtiliter ipsam ad philosophiam extendere volet.

Solent curiosi homines interrogare, quid fecerit Deus antequam mundum conderet, quomodo & vbi tum erat, cum nullus esset locus ac tempus, cur non multis seculis prius orbem condiderit, cur hominem non ita perfecit vt labi nequiret. Huiusmodi temerarijs parumque argutis quæstionibus facile respondebit, qui æternæ Triadis cognitionem (quanta ex sacris literis & opificio ipsius acquiri potest) habuerit, ac temporis & loci veras definitiones collegerit. Veruntamen non est digna talium hominum insulsa & irreligiosa proteruita, cui respondeatur; religio enim est de occultis Dei iudicijs & consilijs, quæ ad abditam eius & inscrutabilem sapientiam & maiestatem pertinent inuestigare latius, quàm nobis verbo suo dignatus est reuelare, & de ijs quæ extra & ante mundum, quæque supra hominum sunt captum disputare, summa temeritas est & stultitia, cum enim opiniones tantum, nō scientias gignant, non possunt sapientiam adferre, sed citius exoticas doctrinas, quæ veritatem rerū labefactant, inducere. Quamobrem satis sit nobis, à rebus aut sensu, aut certa historia notis, rerum verarum scientiam petere, nō opinabilium, quorū non est scientia, sic enim non aberrabimus, si modo iusto ordine progrediamur

Prolegomenon Fabricæ mundi

Caput secundum.

De Deo omnium principio & effectuore secundum Platonicos.

Plcherrime Platonici ex communione specierum, quæ in rebus perspicitur, & ordine earum ad vnum ipsum primum omnium principium ascenderunt, hoc est (vt Pauli filium sequamur) e ordinatissima rerum omnium dispositione & harmonia prouidentiam aliquam circa res ipsas existere vtcunq; perspicientes, dum eas alicuius opera esse intelligerent, ac proinde ad creationem earundem meditandam atque asserendam pertraherentur, eò peruenerunt. Verum cum ab vno illo ad opera ipsa descendere vellent, in modo & ordine creationis hallucinati sunt. Primum quod ponant, intellectum siue mentem mundi fabricatorem, extra ipsum vnum, & plane ab hoc distinctum atq; aliud. Deinde quod materiam cum ipsam simpliciter ab omni forma separent, intelligant nullius Ideæ progeniē esse

C R E A T I O N I S M V N D I

Ideæ enim species sunt siue formæ, quæ non nisi formas generare possunt, ac proinde increatam quoque ipsam & æternam necessario intelligant. Hic error inde natus est, quod materiam susceptibilem tantum formarum crediderunt, ac nullam cum formis naturæ communionem habere, ideoque in ipsa formarum femina esse, & ex potentia eius per opificem posse educi, ne per somnium quidem semel cogitarunt, unde & perpetuum aliquod formale principium extra materiam constituere coacti sunt. Idem & extra Vnum, diuersumque ab illo constituere hac ratione inducti sunt, quod cum Vnum illud & primum omnium principium, nimis ad viuum ab omni entis natura & conditione refecarent ac spoliarent, perperam metuentes ne compositum quid illud faciant, aliud extra Vnum quasiuerunt rerum principium, ab vno quidem genitum, sed distinctum tamen essentia, & naturæ proprietate à quo solo tanquam patre primum & immediate rerum formatrix virtus, & exemplar opificij mundani esset ac dependeret, cuius doctrinæ vestigia insequutus Valentinus alia insuper deliramenta addidit, etiam modum commentus quo Vnum, quod Proarchen & Bythum vocat ad generationem Mentis processerit, & per intermedias deinceps generationes, aliquot tandem ad materiæ & rerum omnium creationem deducens, nec non prodigiosam Pythagoræ philosophiam intermiscens, quem sequuti discipuli nihilo fanius docuerunt, vbi que plus quam Anilibus fabulis veritatem conspurcantes & obscurantes. Sed cum horum infania sua fatuitate exhiberetur, ad Platoniorum potius theologiam & mundi originem respiciendum est, quæ, quod præ omnium gentilium philosophia diuina sit, & maxime ad veritatem Mosaicæ traditionis accedere videatur, facilius abducere à recta & sacra philosophia potest. Quapropter eius summam breuissime proponentes, veram rei ex adytis scripturæ & naturæ narrationem opponemus, hanc rationibus consequenter confirmaturi, illam verò vbi erronea est, reprobaturi, ne sub specie sacrioris theologię, per inanem philosophiam ad latentem falsitatem fascinoentur oculi intellectus nostri, & à veritate rerum abducamur, simul quoque vt innotescat omnibus nullam fuisse vnquam tam sanctam apud ethnicos scolarum, nullum tam ardens studium, nulla adeo præclara ingenia, quæ ipsam veritatem rerum sua industria assequi potuerint, postquam qui religiosissimi omnium fuerunt Platonici, & ipsi longe aberrarunt, & cæteris longissime aberrandi materiam dederunt, ac proinde gratias agamus vni soli Deo, qui & principium, & creator, & animator, & conseruator, & finis opificij mundani est, quod mundi veram fabricam, principium & fontem vniuersæ philosophię ac veritatis, nobis dignatus sit per Mosen & Prophetas alios reuelare.

Vnum Itaque Platoniorum theologię hæc summa est, Vnum, Mentem, & Animam, quæ in fabulis nominantur Cælum, Saturnus, Iuppiter, tria in diuinis ponunt principia, ordine se inuicem consequentia. siue Bonū. Primum omnium, quod ipsis est Deus primus & summus, Vnum vocant, propter simplicissimam simplicitatem, & Bonum, propter exuberantissimam fecunditatem ad generationem, & sui communicationem procliuem. Hoc scribunt nec ens esse, nec essentiam, nec intellectum, nec bonum adiectiuè, nec intelligere ne seipsum quidem, nec viuere, nec moueri, sed super omnia hæc esse, hoc est fontem & principium esse entis & essentiæ, intellectus & intelligentiæ, vitæ ac motus, & omnium quæ præter ipsum primum omnium & supremum principium cogitari possunt. Rursum nihil in se habere, & diuersum esse ab omnibus, in seipso consistere nec misceri sequentibus, adesse tamen omnibus, & omnia ab illo contineri, similiter vbi que esse, & tamen nusquam, hoc est nullius loci indigum esse, nec etiam intrinsecus neque extrinsecus, finitum siue determinatum esse, esse autem omnium potestatem, & quidem omnium potentiarum potestatem maximam, non tamen omnia esse, sed super omnia.

Mens. Hoc Vnum siue Bonum sua exuberantia parturiens, non cogitatione ad hoc annuente, neque consilio aliquo, neque voluntate decernente, neque vlllo pacto motum, sed manens in habitu proprio, ex ipsa sibi insita perfectione, comitante intrinsecus actu potenciali, siue efficaci potestate, radium creat & effundit eo fere modo, quo sol idem & immotus manens lumen circumfundit, qui radius quatenus ex illo manente statim hoc existit, ens efficitur, quatenus vero naturaliter ad suum parentem conuertitur & quasi mouetur fit viuens, unde corroboratus & potestate impletus ac perfectus ex eadē per semet ditescit intelligentia, & fit Mens, & Intellectus, tum patrem suum ipsum respiciendo, tum se in se conuersus, intelligens. Quia porro dum sese inspiciat potestatis suæ conscius, quantum illa valeat, in qua nimirum vigeat virtus essentiarum omnium genitrix, ipse sibi essentiam suam hæcenus indefinitam atque indeterminatam definit, ac veluti explicat, non aciem intendendo, aut cogitatu discurrendo, quasi qui quærat quod nondum habet, aut scire studeat quod ipsum latet, sed vnico vigili que perpetuo suæ intelligentiæ actu, actu inquam suæ essentiæ intimo, potestatem suam semper inspiciendo, & quæ sine adhibita intelligentia latuissent determinatè cognoscendo, sic inquam Ideas siue species omnium rerum formatrices, quas intelligibiles vocant Deos, intelligendo concipit, ac quodammodo gignit, distinctas quidem formali ratione, sed essentia adhuc easdem, & veluti multa vnum existentes, non inquam vnū & multa, sed vnum multa, vt vult Parmenides, propter minus numerosam vnitatem in mente, quam quæ est in anima, atque vt intellectus est plenus potestate vna ab Vno accepta, ita pariter plenus Idearum siue formarum omnium, vnum cum illis idem que manet, omnia in hoc entia existens, eaque vera, quia immutabilia & æterna, quæ protinus vt à se & in se genita sunt, tanquam Saturnus quidam absorbet nec sinit apud Rheam enutrir, hoc est non sinit in materiam & naturam rerum caducarum labi, sed in se omnia indissolubiliter, & impartibiliter complectitur & seruat, & in vno quodam omnia possidet, omnibus etiam & vbi que præsens, non tamen in illis, sed illa, in ipso sunt, vt ab eo dependentia & in eo consistentia. Et cum sit Intellectus vnum multa, hoc est vnum quidem existens in se toto, & in essentiæ identitate, siue vnitatem impartibile, at secundum partes semper simul & intro manentes, alteritate tantum

tum

PROLEGOMENA.

tum quadam in seipso distinctus, non est circa sequentia entia partibilis, sed perpetuo secum manens veluti & Vnum in sequentia non distribuitur. Non enim secundum alteritatem illam suam internam in multa distinctim effunditur, sed vnum tantum secundum rationes seminales, iam actu & essentialiter simul multa existens, procreat, Animam videlicet, de qua mox dicemus. Hunc Intellectum vocant. Magnum Deum, & secundum Deum, quinetiam non aliquem, sed omnem Deum, à quo videlicet ut primo & omni ente solo, immediate omnia entia, ac proinde omnes Dei essentiam suam sortiuntur. Vocant & verbum Dei, & actum productum ipsius Boni & item imaginem Dei, quod genitoris bonitatem pręgnante vbertate & gignendi propensione pro viribus imiteretur, quas vires cum à genitore accipiat, vsque adeo illi cohæret, ut alteritate quadam solum videatur ab eo discretus. Et Plato Ideam quoque vocat, quod exemplar vnamque indiuisam omnium speciem in sua essentia comprehendat. Vocat & causam mundi artificem, quod primum ens factus, omnium deinceps entium parens sit.

Huius Mentis progenies est Anima mundi, tertius Deus, non aliter inde egressus quam illa ex Vno, est enim ipsa Mentis verbum, est lumen Mente mundi fabricatore effusum, est actus & quidem tota extra productus & vita viuificans inferiora, quemadmodum intellectus hanc viuificat, ipse ad Vnum conuersione viuificatus; & quemadmodum Ens ad genitorem suum respiciens, Intellectus euadit, ita & Anima Mentem intuens, Ratio fit ipsius Intellectus, lumen atque vestigium, semper inde dependens, & inde quidem illi coniuncta, inde vero inferiora comprehendens, vnum & multa simul existens secundum Parmenidem: Vnum quidem, quia sub vna communi essentia intellectuali rationes omnium formarum suscipit, atque impletur, dum in patrem Intellectum respicit: & simul quoque multa, quia dum in se conuertitur, rationes seminales omnium formarum singulatim concipit, & ordine enumerat, ac præ nimia fecunditate parturiendo, intus incalescens ipsas animat, iisque ad generandas in Materia formas, videlicet ad creandum sensum in animalibus, naturam vegetatricem in plantis, motum in cælestibus corporibus, & quicquid præterea est, quod ad ordinem, speciem, naturam, proportionem, & motum rerum pertinet, motus initiū præstat. Itaque sic in sua essentia constituta anima, cum ut Vnum & Intellectus, ipsa quoque vbique sit, & in omnibus adsit, non potest non singula in hoc mundo visibili ordinare, disponere, vegetare, animare, & vnumquodque ad proprium suum esse & formam, veluti incubando perducere; verum non ut Mens in se manet impartibilis, sed egreditur quodammodo ad singula corpora, illisque alio quolibet loco aliter insinuat, videlicet secundum cuiusque Speciei rationem, non quidem in partes à se mutuo diuisas distributa. Tota enim & secundum substantiam essentiamque pariter omnem indiuisa, vbique & in singula simul est, sed per seminales & specificas rationes, quæ multæ & variæ sunt, alibi aliter suas vires exercendo operatur, & sui simulachra, videlicet species in rebus facit. Quare tametsi in sua essentia, vna & simul multa sit, & per huiusmodi seminalium & specificarum rationum diuersum influxum fiat diuisibilis, non tamen propria ad diuisionem necessitate hoc fit, ut quæ tota secum perpetuo manet, sed quia corpora diuisibilitate propria indiuisibiliter eam accipere nequeunt, ut partitio hæc corporum non Animæ passio sit, ad necessitas.

Anima.

Hæc tria in diuinis principia, hoc quo narraui modo Platonici describunt, ac primum quidem eorum non concedunt, aut actum esse alicuius (ut neque debet) aut aliquam actionem habere, esse tamen potentiale, id est actus proferendi potestatem, retenta Vnius simplicitate concedunt. Intellectum autem actum esse ab vno emanantem. Animam quoque actum ipsius intellectus, & vtrumlibet horum differentem ab illo à quo effluxit. Maius item ac melius esse quod gignit, illo quod à se gignitur, idemque Intellectum minorem ac deteriorem Vno esse, meliorem autem ac Maiorem Anima, & similiter Animam speciebus à se productis. Hæc fere sententia est vniuersæ Platoniorum theologiæ, cui hanc sequentem veriorum opponimus.

Prolegomenon Fabricæ mundi
Caput tertium.

Vera de Deo eiusque Trinitate, ex scripturæ adytis confessio.

Vnum nobis Deum, sub tribus hypostasibus distinctis, at non à se mutuo diuisis & separatis, proponit verbum Dei, quarum quælibet suas habet proprietates, quibus à reliquis distinguitur. Sunt autem Pater, Logos siue Filius, & Spiritus sanctus, ideo vnum existentes, non quia vnius sunt essentia, ut homo homini, sed quia vna numero sunt essentia, quippe cum à se mutuo sint inseparabiles, totaque essentia Patris latens, velut æterna generatione in Logon eradiet, ita ut Logos sit lucidus character & expressa Patris essentia, eademque essentia à Patre per Logon in vniuersum mundum splendeat, qui splendor Spiritus sanctus existit, vna est omnium trium deitas, omnipotentia, virtus, sapientia, bonitas voluntas, nec modo tria vilo modo dici possunt, quum vna numero sit omnium vis & potestas, & actio, ut Logos ipse nos docet Iohan. 17. sic Patrem alloquens: Mea omnia tua sunt, & tua mea. Item Pater in me manens ipse facit opera. Iohan. 14. & Ioh. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Per Spiritum sanctum quoque Patrem & Logon omnia operari passim in scripturis sanctis patet. Et Sap. 1. dicitur Spiritus sanctus orbem terrarum repleuisse, ita ut omnium trium sit vna communis operatio, sed secundum personalem proprietatem, aliter à Patre, aliter, à Filio, aliter à Spiritu sancto procedens. Itaque non tres Deos, neque tria rerum principia ponimus, quemadmodum Plato, sed vnum indiuisum

uifum, fecundum fe totum vbiq; præfens, ex quo per quod, & in quod creata funt omnia, exiftens quidem fub triplici ratione, fed in identitate effentia, diftinctum quidem in tres fubfiftentias fiue perfonas, fed neque effentia differentes, & à fe mutuo diuifas, neque confequenter ordine minores aut deteriores, vt Platonici volunt, fed per omnia æquales diuinitate, æternitate, potentia & efficacia, quarum fingularū effentia proprietates, non magis nec minus vnius, quam alterius, fed æquè omnium ad cuiufuis rei creationem neceffaria eft. In omni enim opere faciendo, tria hæc operanti requiruntur, potentia fiue principium actus interni, actus internus fiue operis conceptio & difpofitio, & actus egrediens. Quemadmodum in igne principium caloris eft natura fiue forma ignis, actus illius eft calor internus. Actio fiue egrediens actus eft calor inde emanans. Et in anima eft principium & potentia motiua, eft difpofitio fiue voluntas ad mouendum, eft denique motus ipfe.

Quoniam vero neque fortuito neque per ignorantiam modum tentando & inquirendo, neque infipienter Deus hunc mundum condidit, fed fuma prudentia & fapientia, negari non poteft iifum ab æterno exemplar quoddam determinatum futuri mundi, & ideas operum fingulas concepiffe, verum non in Logo eas inchoamus, vt Plato, fed in Logi parente, cum omnia quæ habet filius à Patre habeat, quamobrem in Patre velut fepinariam rationem mundi ponimus, in filio vegetantem vim, in Spiritu fancto vim productricem & anima tricem, quæ cum illo ex Patre procedens, & per Filium effufa in opus progreditur. Igitur Spiritus in Deo exuberans omnipotentem inexhaustamque venam Patris exuscitat, & immenfam fecunditatem Filij, veluti ad germinandum prouocat, atque per eius Spiritus viuificam fpirationem Pater mundum fepiniali ratione & modo concipit, conceptum Logo tradit vt pote qui Patrem ad amiffim exprimit, ex filio iam actu producit mundus, non producit autem nifi mediante Spiritu tanquam vehiculo, per quod mundus in partes fuas diffunditur, & in fingulis iuxta propriam cuiufque ideam animatur, comitatur item Spiritus opificium per omnia femper, vt quod ipfius imprægnante actiuitate conceptū & viuifica motione formatum, eadem etiam conferuari debet, non autem fic comitatur fingula vt in partes diuidatur, fed eo modo indiuiduifibiliter, quò recte Platonici animam mundi fingulis adefse pronunciant. Neque etiam pars eorum fit, vt propria eiusque anima aut forma euadat, fed totus fecum & per omnia manens, præfens, & ab omnibus diuerfis ac feparatus, omnia femel ex potentia Patris per Actum Filij in fuam quæque effentiam & fpeciem format ex materia effentia gradatim perficiendo, iuxta exemplaris rationem, & omnia deinceps iuxta legem à Patre conceptam fruatur.

FABRICÆ MVNDI

Caput primum.

De fapientia Creatoris.

COSMO graphiam tandem beneuole Lector aggreffurus, vt tam diuinam & grauem fpeculationem decet, omnes animi vires impendere neceffarium fuit, vt rerum creatarum omnium fpecies & ordinem ob oculos ponerem, quo ad contemplationem vniuerfi & fapientiam fabricæ mundi lectorem adducerem. Scriptum eft enim pfalmo 103. & 24. Omnia in fapientia fecifti. Eft autem fapientia, caufas & fines rerum cognofcere, quæ nusquam melius quam ex mundi fabrica ordinatiffima, & fecundum caufas ordine annotatas à fapientiffimo architecto deducta, cognofci poteft. Vt enim creando naturam fingulis indidit, ita etiam mox iniunctum officium præftiterunt, & ad confummationem rerum vfque præftabunt. Quapropter nihil fatius eft, quam eius opificium, prout ab ipfo autore factum eft, & dictante Spiritu fancto à Mofe fideli in toto eius domo fcriptum eft, perueftigare & rimari omnibus ingenij viribus. Neque enim hic facile errabimus in caufis rerum assignandis, cum naturæ leges primas & præcipuas vulgo notas contemplabimur, & fimiles inde effectus deducemus. Sic nihil certius eft, quam graua omnia deorfum ferri, leuia fufum, nullum motum in rectum infinitum effe. Ex craffo quod subtilius eft, euaporare, vnde in centrum colligi graua, mundum fphæricum effe, & omnium partium eius ordinem, & subtilitatis ac nobilitatis differentiam colligimus. Ex ordine rerum & caufis finibusque demonftratis, Philofophorum veterum errores circa principia rerum & circa naturas facile deprehendemus & conuincemus, vt veritas inconcufla ftabiliatur in hominum animis, & non amplius fluctuent opinionum veritate, & ambiguif rationibus quoquo modo perfuafibilibus feducantur. Sic mira panduntur in caeleftium corporum fitu & natura, quæ hætenus non fatis inquitita nec explorata fuerunt. Sic multa in elementis hætenus defiderantur, quæ diligenti ftudio & arte à doctis viris indagari poffent, adhibita ad mundi fabricam doctorum virorum per diuerfa regna fparforum, obferuatione & obferuandorum lege. Sic de incremento, decremento, & fluxu maris admirando, & caufis eorum aliquid tandem certi indagaretur: Sic de nauigandi arte, in qua adhuc quædam non exigua defiderantur, latius inquireretur. Sic tandem vniuerfa geographia, magno Principum & totiuf orbis commo abfolueretur, quæ vfque adeo eft neceffaria, vt neque mercatores ad nobiliffimas ditiffimasque regiones accessum habeant, vt cum gentibus vndiq; contractent, & Christianis omnes terras familiares faciant, neque Principes de fuis ditionibus aliquid certi & folidi ftatuere poffint, nifi operofe & parū fidelibus fubinde miniftris, quia defunt tabulæ, oculati totiuf ditionis & fituum testes. Ego ante annos aliquot huius operis initium feci à regionibus in nofta hac parte defideratiffimis, quibus nunc Septentrionali-
um ac

um ac Sarmaticarum tabularum primum nostræ Geographiæ tomum præpono, eo proposito, ut totum tandem orbem per tomos describendo absoluam, quod (Domino vitam & sanitatem tribuente) pro viribus conabor.

FABRICÆ MVNDI

Caput secundum.

De principio creationis & de creata materia.

Primus Dies incipit.

PAulo ante Mosis ætatem natus fuit Saturnus, & ante illum alij gentium Dii, qui cum rerum naturalium studiosi, variorum dogmatum essent inuectores, multas proculdubio hæreses induxerunt, quæ postea inter philosophos de principijs rerum disputantes, plurimum inter se differentes sectas produxerunt. Itaque veram de iisdem principijs enarrationem instituens Moses, illorum erroribus ipsam antiquissimam veritatem opponit, eosque redarguit, cum ab ipsa omnium rerum materia (de qua in primis mendacissimè ex suo cerebro loquebantur) inchoans, totamque mundi fabricam absolvens, sic cap. 2. & 4. dicit. Istæ sunt generationes cæli & terræ, &c. non illæ, quas insana hominum deliria somniant. Hucusque Mosis textum prosequemur, singula, quantum nobis dederit Dominus, expendendo. **IN PRINCIPIO** inquit, hoc est, cum nihil adhuc creaturæ esset, sed iam primum creationem inchoare statuisset diuina maiestas, determinatis consilijs & legibus, in primo inquam puncto aut momento existentia rerum, qui nihil adhuc rei est, sed initium tantum rerum, omni rei aut existentia conditione carens, in illo, inquam, momento temporis cœpit creare, & deinceps **CREAUIT DEVS**, nulla præhabita materia, ex immensa & incomprehensibilissima potentia sua, informem, rudem, & indigestam massam, ex qua omnia deinceps mundi membra & partes deduxit. In hac materiae creatione, ut in sequentibus omnibus, tria concurrere necesse fuit, potentia paternæ fecunditatem, actuosam prægnantemque Logi potentiam, & fecundificam, impregnantem viuificamque vim Spiritus sancti. Ex potentia enim Dei, tanquam seminaria ratione, per fecundificam vim Spiritus, material' initium existentia hauriens, à potentia actiua Dei per impregnantem vim Spiritus sancti, tanquam foetus in utero formata & in esse deducta, à potentia denique viuifica & educatrice Dei exclusa, & in propatulumeducta est. Sic vnus idemque Deus omnipotens in triplicitatis suæ vigore ex nihilo, sine vlllo assumpto subiecto, materiam omnium creatorum concepit, formauit & in lucem protulit, non prius operante patre, deinde Logo, postremo Spiritu sancto, sed simul indifunctim, indefinenter conspirantibus & cooperantibus ipsis in vnitæte essentia diuinæ. Illud: **IN PRINCIPIO**: sic intelligendum esse ut exposuimus, testis est Esdras lib. 4. cap. 6. sic dicens: O domine loquutus es ab initio creaturæ tuæ, dicens fiat, &c. Enimvero per hoc quod dicit ab initio creaturæ satis indicat, initium siue principium illud non de filio Dei, sed de primo creationis momento dici, id conuincente cum præpositione ab, tū constructione vocum: initio: & creaturæ. Nam ut quis vocem: loquutus es, cum: creaturæ coniungat, res ipsa reclamatur, nec dum existente creatura, cui Deus loquatur. De autoritate porro quarti li. Esdræ non est quod ambigamus, cum perspicuum fiat, epitomen esse 70. libror. Esdræ, quos Picus Mirandulanus in apologia quæstionum se legisse testatur, annotatis etiam similibus plane rerum argumentis, cum ijs quæ hoc Esdræ compendio tractantur. Et veritas prophetiarum hoc libro contentarum, ac partim iam completarum, Spiritu sancto distante primarium opus scriptum esse conuincat. Præterea cum (ut iam dixi) ex proposito contragentes scribat: Moses, initium mundo ponens, non potest hic aliter principium intelligi, quam nos interpretati sumus, nam si in filio creasse dicat (quanquam & hoc verum est) nec aliud velit, vnde sumetur argumentum: contra mundi aut materiae æternitatem, quum & ipsum principium sit æternum? omnino ergo de principio temporali loquitur Moses.

Per **CAELVM & TERRAM** hic non intelligit duo distincta, & differentia corpora quæ hodie cæli & terræ nominibus significantur, nondum enim cælum, nondum terra extitit iuxta propriam formam, sed cælum secundo die factum est, terra demum tertio die discretis aquis apparuit, & reliquæ mundi partes deinceps ordine ex massa primum creata educuntur. Intelligit ergo per cælum & terram metonymicè primam illam informem massam, ex qua cælum terraque formata sunt. Ad gentiles ipsi si sermo est, quibus hoc cælum & hanc terram quæ videmus, iam olim à Deo creata esse, quemadmodum dicitur, testatur, utiturque nominibus rebusque notissimis, quo ad principium illorum cogitationes hominum conuertat. Voluit enim Moses deliramenta philosophorum, & falsam de æternitate mundi & materiae doctrinam, hominum animis eximere, quò Deo suam gloriam restitueret, ut cap. 2. & 4. emphaticè admodum indicat. Quod porro cælum & terram metonymicè pro eorum materia sumat, postulant sequentia epitheta: **THOHV & BOHV**, quæ eidem massæ primum creatæ tribuit, quod fuerit informis, vasta, inanis, solitaria, & vacua, eaque epitheta iam non cælo & terræ, sed terræ tantum adiungit, sic lectorem à contemplatione perfectorum corporum, ad primam ipsorum materiam retrahens, neque vero iam terram ipsam in sua forma intelligit verum ipsum chaos indigestum & informe, terræ tamen vocabulo vtens, quia terræ quam cælo similis viciniorque conditione erat. Quin & terræ vocabulum tandem reijcit, dum massam hanc describere pergit, vocatque **THEHOM**, id est abyssum

abyssum. Ita sensim contemplantis mentem omni determinata rerum specie exutam, ad primam cæli terræque materiam contemplandam cogit. Porro in abyssi vocabulo, aliqualem huius primæ materiæ formam indicat, nimirum quod fuerit materia liquida & fluxilis, & quidem sine fundo, ut quæ per omnia sibi similis & æqualis fuit, quemadmodum aqua aquæ, lutum luto. Iob item cap. 38. v. 38. prima hæc materia APHAR appellatur, hoc est limus, quem Deus initia rerum in solidam terram compegit, Græcis etiam vetustissimis ἰλν hoc est limus dicitur prima omnium rerum materia. Et item chaos à χῶς quod fusilis sit, quæ illius forma procul omni dubio à primis Hebreorum patribus & Mose ad illos peruenit, mundoque innotuit. Limus igitur erat & fusilis materia moles illa primum à Deo creata, non diuersarum naturarum, sed vnius simplicis indiuisæ substantiæ & formæ, habens in se virtutem seminariam terrestris formæ & aquæ & cælestis, omniumque, quæ ex ea massa formaturus erat Deus.

FABRICÆ MUNDI

Caput tertium.

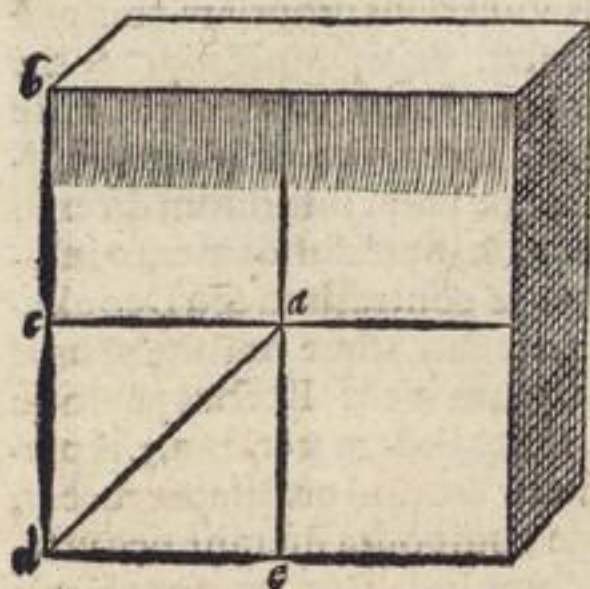
Ad quid creatum sit hoc chaos, & de eius fundamento, ac forma.

JAM quid ex hoc chao Deus intenderit facere, nunc postquam facta sunt omnia, facile intelligimus omnes, nimirum ut illud diuidat formetque in tot rerum species, quot ad mundi Oeconomiam sibi ab æterno propositam necessarias esse nouit, & singulis suam vim & legem naturalem semel indat ac stabiliat, ut immutabilis ad terminum vsque rerum omnium præconstitutum permaneat. Porro cum solius hominis causa crearet reliqua, eiusque seruitio manciparet omnia, donec decursu temporis constituti genus humanum ad cæleste domicilium transferret, ut diuinus Paulus Rom. 8. eleganter differit, tali ordine prudentissimus architectus eadem creauit & constituit, ut subordinatis obsequijs, & consentientissima harmonia omnia homini inseruirent. Quæ harmonia in eo primum consistit, ut superiores causæ in inferiores principatum gerant, & effectus omnes à summis causis per medias atque imas progrediantur. Deinde & in eo, ut rerum omnium ad se mutuo iuxta causarum & effectuum consequentiam sit inclinatio & veluti amor quidam, quo inferiora respiciunt superiora, tanquam benefica, & superiora vicissim inferiora, quo aliquid ijs conferant. His duabus naturæ conditionibus sit, ut quantum vis contraria & dissidentia in imis rerum speciebus reperiantur, tamen in ordine quæque suo arctissime cohæreant, & in prima causa tanquam centro concurrentes, iustum seruitium Deo creatori atque homini præstent, adeoque omnia inter se, iuxta proprium quæque officium consentiant. Sed de his postea latius. Illud in præsentia admonendus es lector, ut in rerum creatione diligenter obserues quo ordine, ex quibus, & quo modo, quibusque medijs singula effecerit Deus, sic discas quid in omni œconomia naturæ sit prius, quid posterius, quæ operum sint causæ, quæ singulorum generationes, proinde & rerum diffinitiones, & naturas, sympathias & antipathias, differentias in fortitudine & debilitate, nobilitate & ignobilitate, longæuitate & corruptibilitate, aliaque plurima cognosces. Quicquid enim de natura rerum disputari potest, ab earum generatione, & primæ creationis ordine dependet. Qui potest capere capiat, difficilia quidem indagatu sunt multa, veruntamen & multa intentiore animi speculatione consequi licet, præcipue si Spiritus sancti inuocato lumine, gloriam Deo ex suo opificio studeas excitare. Multo hic alia naturalium rerum principia, multo alium naturæ operantis ordinem obseruabis quam à gentilibus philosophis est traditum, quippe suo opte ingenio hæc mundi primordia, eo quo nobis à Mose sunt tradita modo, percipere erat impossibile. Ad rectum curriculi nostri tramitem redeamus. Creato chao accurate cogitandum est, quid primum in eo fecerit Deus. Ante omnia fixus illi locus erat necessarius, vides enim grauissimum omnium corporum esse terram, cui hæc massa conditione vicinior longe erat quam cælo. Quod si fixum non accepisset locum, facile intelligis in infinitum prolapsuram fuisse, grauitate nimirum semper motum urgente. Atqui ut rerum principium hic obiter admoneam, obserua Deum ab vltimo & crassissimo elemento, ab inertissimo & informi penè suam creationem inchoare, & paulatim ad altiora, nobiliora, diuinioraque ascendere, obserua item, à solidiore & firmiore corpore initium facere, ut quæ ad vitam & perfectionem creaturarum pertinentia paranda erant, quæ fluxa & mobilia sunt omnia, ut inquam talia omnia firmum haberent subiectum, in quo colligarentur, fierentque stabilia. Terræ ergo & chao locum assignauit punctum vnum in medio vacui, in quo conquiesceret, nec eum nacta vltius motum intenderet. Hoc totius naturæ longe admirandissimum est miraculum, omnem intellectum & fidem excedens nisi astrorum ambitus, & orbis terræ circumnavigatio id ita esse conuincerent, quis enim alioqui credere queat tantum pondus in medio ambientis cæli pendulum hære, & consistere posse? Et licet veritas fidem extorqueat, quis intelligat sine sustentaculo tantam tamque ponderosam molem ibi stare & conquiescere posse? quis fundamentum hic vltimum, vbi nihil quod sustineat occurrit, cogitare potest? Merito igitur Iobum in amaritudine de cloris sui secum disceptantem iubet Deus, si intelligentiam habeat, quod sit terræ fundamentum dicere, Iob: 38. v. 4. Imperscrutabilis hic est Dei sapientia & incomparabilis potentia, neque vllam huius fundamenti rationem excogitare est possibile, nisi solam Dei voluntatem, quæ abscondita in ipso rationes & causas sequitur, cuique omnia absolute obediunt. Ut voluit ita factum est, voluntas eius materiam ad omnia fabricanda & formanda idoneam exprimit, voluntas eius ex vno vnius formæ corpore, plura diuersarum formarum fingit, Voluntas eius corpora ex corporibus, formas ex formis deducen-

do, quod iners & nulla actiuitate præditum est, paulatim in vegetam vim & efficaciam, in vitam, in motum, in sensum, & in intellectum deducit, & quod maximum est, omnia quæ creat ita inter se consentientia, mutuo amore & vinculo connexa, & in idem conspirantia, sola voluntatis impressione facit, vt naturalis illis quidam fiat affectus & inclinatio ad profequendum officium, quod ipsis ex harmonico idearum in mente diuina consensu, per voluntatem creantis impressum est. Sic chaos, & grauissimum in primis quod in illo est terra, ex impressione voluntatis Dei, punctum in vacuo designatum appetit, eoque quodam veluti desiderio sua grauitate se mouet, donec æqualiter ex omni parte id nactum conquiescat, reliqua mundi suis veluti humeris ferens & sustentans. Est igitur hæc terra, & proinde chai natura, ac cum reliquis postea creaturis sympathia, vt se omnibus subijciat in sede sibi assignata, in centro mundi, & circum centrum proxime firma conquiescat, reliquaque omnia sustentet, & vt est imperfectissima, à superioribus benedictionem & adiuuentum appetat, ad pariendum quæ illi mandata sunt. In hoc igitur puncto necessario conquiescit chaos, quoniam hoc illi Deus sedem quietis, & terminum motus grauitatis constituit, quam legem ac metam transgredi nec potest, nec optat: quandoquidem Deus dixit & facta sunt, ea natura hæc sympathia illi à domino indita est, tanquam ad omnium specierum & indiuiduorum sustentationem necessaria. Ideo Psalm. 103. dicit Dauid. Fundauit terram super bases suas, ne moueat se in sæculum & in sæculum. Et Psal. 135. v. 6. Firmavit aut extendit terram super aquas. Quia vero hoc chaos mater est omnium, non solum inferiorum corporum, sed & cælestium, omniumque quæ creata sunt, vt audiemus, non est dubitandum quin elementa omnia cælique omnes ad summum vsque, matris suæ indolem, alia plus, alia minus referant, ac pondus aliquod obtineant, quo ad medium inclinentur, sympathiamque suam, tum ad terram, tum inter se mutuo incubatione & contactu, ac veluti sensu exerceant.

Porto & hoc experientia docet, quæ pondere prævalent, ea natura velocius, propiusque ad centrum mundi, sedem inquam grauium accedere. Hinc certissima ordinis ratio in vniuerso nascitur, vt quæ leuiores sunt ac subtiliores, superiorem locum obtineant. Neque hoc solum, verum etiam chai totiusque mundi spherica figura inde ortum habet, quippe cum chai materia fluxilis esset, & ibi per omnia similis, æquali vndeque virtute & facilitate, ad punctum illum quietis pondere suo ferebatur, ita vt extrema eius omnia æqualiter à centro distarent, & ex omni parte centri in æquilibrio consisteret. Si enim eius extrema inæqualiter à centro distitissent, plus ponderis centro ex vna aliqua parte incubuisset quam in alia, vt si in cubo a sit centrum, b. c. d. e. sint extrema. ex a autem spectes b. aut d. angulum & c. in medio latere, longior multo est linea d. a. quam linea c. a. aut e. a. multo plus itaque ponderis habet materia quæ secundum a. b. aut d. a. lineam centro incumbit, quam quæ secundum c. a. aut e. a. Vincet igitur d. a. pondus, & c. a. atque e. a. sursum protrudet cadendo donec c. d. e. simul in æquilibrio, hoc est æqualiter à centro consistant, materia existente liquida & fluxili. Necessario igitur chaos in æquilibrio sub figura spherica consistit. Et erat alioqui talis figura sola mundo

conueniens, postquam superiora perfectioraque corpora, terram iuuandæ generationis causa perpetua circumuolutione erant ambitura. Iohannes de Sacrobusco & cæteri mathematici terræ spherica figuram, ex apparentibus quibusdam accidentibus comprobant, sed præclarius multo est ex ipso fonte, ex causis, inquam, vnum quodque demonstrare, hoc enim tramite solida scientia incedit. Inuentum hunc punctum ex iam demonstratis, constat centrum mundi & grauitatis, aut quietis grauium vocandum esse. Vocant autem phisici ipsum infimum omnium, reliqua vero superiora, & motum ad medium dicunt deorsum fieri, à medio vero sursum, idque optimo iure, quod supremum merito dici debeat, id quod perfectissimum est, & reliquis aliquid præstantioris naturæ conferre potest, infimum vero quod longissime ab illo, & loco & conditione distat.

FABRICÆ MVNDI

Caput quartum.

De natura & forma chai siue primæ materiæ.

Chaos hoc principio creatum omnium rerum quæ à Deo facta sunt fuisse principium materiale, luce clarius ostendit Moses, dum omnia ex eodem sex dierum opera deducit. Et prima eius propositio perspicue conuincit, nihil prius hac materia à Deo creatum esse, alioqui enim non recte principium creationis in ea constituisset. Quum igitur post hanc materiam, & ex eadem facta sint omnia, ad originem naturæ recte peruestigandam, & naturalis philosophiæ principia iuxta veritatem constituenda, summè necessarium est, qualis hæc prima fuerit materia diligentissime considerare. Multis se modis torserunt gentiles philosophi in materiæ consideratione, esse illam negare non sunt ausi, & tamen ens esse minime concesserunt, aiunt nec quantitatem nec qualitatem esse, neque has in se

b i habere

habere, quinimo ita omni qualitate & forma spoliant, vt tanquam meram priuationem malam æturpem esse testantur, eoque nonnulli progressi sunt impudentiæ & temeritatis, vt Deum in edomanda materia, ipsaque formis subijcienda laborasse dicant. Quid quæso insultius, quid magis probrosum in Dei omnipotentiam dici potuit? annon qui formas multo materia nobiliores aliunde (vt illi volunt) efficere & inducere potuit, etiam materiam ad omne opus sibi obsequentissimam creare valuit? Sed hæc est mentis humanæ caligo & cæcitas, vt sine ductu verbi Dei, nihil quod à sensibus est remotum, & diuinam habet originem recte & certo assequi queat. Quin etiam summa est infania, profundissima naturæ mysteria, primam inquam eius originem, & abyssum extremam consiliorum & operum Dei, ex suo cerebro metiri & perquirere velle. Natura docere nos potest ex materia creata esse omnia, at quis materiæ illius modum & conditiones nusquam neque verbo Dei, neque vllò naturæ vestigio indicatas, imo manifesto Dei verbo contrarias, pro oraculis obtrudere audeat? Materiam primam ita omni forma omni que entis conditione & specie priuant, vt quo modo in se ipsa subsistere possit, dici nequeat. At Moses disertis verbis eam terram, aquam & abyssum nominat, priusquam supra concreatam formam noua aliqua species illi inducta fuisset, & Ecclesiastes cap. 3. v. 20. vocat A P H A R, id est Limum. Ex quibus eam iam ab initio speciem aliquam terræ & aquæ, proinde & magnitudinem ac pondus habuisse, fit manifestum. Sed dicet aliquis, philosophos distinguendarum rerum causa materiam per se, formam item per se, considerare, quo magis perspicue causas rerum à qualitatibus & formis, non à materia dependentes, & generationem productionemque specierum, quæ formæ ad materiam accessu fit, doceant. Recte id quidem, & nos qualitates ac formas actiuas esse, & specierum generatrices asserimus, non nudatam hæc materiam, sed in duobus interim illi grauissime peccant: primum in eo quod ab extremis perfectissimisque formis ad primam omnium, quæcunque cogitari potest, ascendentes omnes pariter à materia seiungunt, & tanquam accessorias aliundeque inductas habent, ita vt nudam ad extremum materiam relinquant, cum iuxta veram specierum productionem à Mose descriptam, supra chai in formam à Mose indicatam, non liceat ascendere, hoc enim cum primum fuerit rerum initium, & in illud postremo resoluantur omnia, iuxta Ecclesiastem cap. 3. quo vltius illud circumcidendo poterant ascendere, quum id compositum esse docere nequeant. Secundo in eo grauius adhuc peccant, quod formam omnem ita alienam à materia faciunt, vt nullam in illa seminariam vim aut radiculam habere concedant, sed primum sui initium aliunde extra materiam accepisse volunt, cui nos aduersamur, cum ex mundi genesi, & testimonijs diuinis constet, primam materiam suam formam, & qualitatem ac quantitatem habuisse, & ex eius forma reliquorum formas natas esse. Præterea absurdum plane est & à Deo alienum, aliquid informe & sine omni virtute ac qualitate creare, tum ratione instituti sui, tum ratione omnipotentia & maiestatis suæ. Instituti, quia cum omnia hominis seruitio destinaret, quorsum iners spectabit mater, quæ nec ipsa aliquid per se potest, nec recepat qualitates & virtutes intendere, quin potius obtundere valebit. Nam si receptis qualitatibus aliquid conferre dicas contradictoria simul asseris, materiam, nec quantitatem, nec qualitatem aliquam esse, nec eam in suis visceribus propriam completi, & tamen aliqua virtute dotatam esse, quippe quæ operis aliquid præstat. Ratione omnipotentia & maiestatis suæ minime Deo conuenit, informem omnino materiam condere. Quippe cum sit ille forma formarum omnium formatrix, mera lux, mera virtus & efficacia, mera vita, & spirans bonitas, quomodo poterit inane & mortuum aliquid parere, qui ad vitam omne suum institutum direxit. Qui hominem ad suam imaginem creare concepit, quomodo à mortuo & inerti fundamento incipiet, & ex eo hominem formabit, quo nihil Deo dissimilius, imo magis contrarium & à Deo alienum esse potest? Iniuriam ergo Deo optimo maximo facit, & illius maiestati atque omnipotentia detrahit, qui tam excellentis & incomparabilis operis tam vile principium facit. Rectius paulo de materia prima sensisse videntur Empedocles & Anaxagoras, quos Plotinus li. de materia, ca. 7. reprehendit. Non enim Empedocles materiam ita in infinitum circumcidebat, & omni qualitate exuebat, sed cum experientia disceret omnia corpora in elementa resolui, vnde composita fuerant, nec vltiorem resolutionem deprehenderet, destitit altius materiæ principium indagare, nescius prioris materiæ vnde elementa nata essent. Quod vero illi obijcit Plotinus elementorum corruptionem, locum non habet, etenim non corrumpuntur elementa, sed mixturæ tantum, quarum putrefactione & resolutione elementa repurgantur, & suæ integritati restituntur. Anaxagoras autem proxime ad chai naturam accedens, misturam quandam aquosam primam asseruit esse materiam, in mistura quidem errans, sed forte quia iustum non suppeditabat nomen, similitudine rei proxima illam describere voluit, nimirum ab antiquissima traditione edoctus, primam rerum omnium materiam Aphar, & ἰλυμ fuisse. Addidit hanc ipsam materiam, non aptitudinem passiuam tantum ad omnia, vt alij volunt habere, vt nimirum aliunde inductas formas reciperet, sed ipsam actu (non expresso siue actuali, verum potenciali intellige) in se sua uè essentia omnes formas omnesque species continere. In quo profecto parum admodum à veritate aberrabat, vt in progressu patebit, verum si speciem à materia formari voluit, vt dicere videtur Plotinus, in eo certe errauit, neque enim imperfectum perfectius producere potest, sed ipsum perficiente eget. Vt autem omissis ethnicorum somnijs, veram de materia prima doctrinam consequamur, primum quid de ea sentiendum iudicem, compendio dicam, & in processu ex verbo Dei & perceptibilis naturæ cum illo consensu probabo. Sic igitur res habet.

Et